

PER OLOV
ENQUIST

HRY

DIVADELNÝ ÚSTAV
BRATISLAVA

SCHIWE (*s úľavou*): Naozaj je to tak dávno, čo pani von Essen-Strindbergová stála naposledy na javisku? Aká škoda! O čo všetko prišlo divadelné umenie, keď ste sa dobrovoľne stiahli zo scény...

STRINDBERG (*namrzené*): Len sa nepoondite. Divadlo to prežilo v šťastí a zdraví. Aj umeniu sa skvele darí. Ale je pravda, že si ma vzala, aby mojím prostredníctvom spravila kariéru. Bol som zalúbený a sprostý a ona mala pred očami iba svoju kariéru. Taká môže byť pravda jednoduchá. Očarujúca žena, namojveru.

SIRI: Pozrime sa, takto sa píše dejiny! Doriti, to ma vie teda riadne našťvať. A nezabudni dodať, Augustík môj, že som skončila v manželstve a drela ako slúžka, ako krava počas siedmich chudobných rokov... To ti veru bola kariéra, kamarát! Vďaka ti za ňu.

STRINDBERG (*natešene*): Presne tak! Nič si nedokázala!

DAVIDOVÁ: A toto opakujete jeden druhému už sedem rokov, najmenej osemkrát do týždňa. Nemáte poruke žiadne nové... originálne... témy, o ktorých by ste sa mohli hádať?

SIRI: Zaobstaraj mi iba nový, originálny život, potom budeme mať aj originálne nápady.

DAVIDOVÁ: Ale načo treba stále to isté opakovať...

STRINDBERG (*zarmútené, ukazuje na Mariu*): Furt a v jednom kuse sa zabúdate. Máte byť nemá! Pozrite sa tuto na prvú stranu! Tu to je čierne na bielom. A vy napriek tomu čosi furt meliete, a ja skôr či neskôr strotím s vami trpezlivosť...

SCHIWE (*priam prežíva to, čo hovorí*): Ale pozor na mimiku! Nesmieme zabudnúť, že túto nemú rolu treba hrať pomocou mimiky... tvár možno poskladať do záhybov, čo veľa prezradia... tvár takto vyjadri dojímavé... aj vrúčne city... ruky môžu... aj ony sa môžu hýbať vrúcnyim spôsobom... vyvalené oči zase vyjadrujú hrôzu...

STRINDBERG (*pozoruje ho s výrazom absolútneho odporu*): Siri, moja milovaná bývalá manželka, si očarujúce dievča, ale vždy si mala neslýchane zlý vkus, pokiaľ šlo o milencov. Veď sa len pozri na tohto... vrúceho... žabiaka. Neslýchane zlý vkus. Obchodní cestujúci, prostáčikovia poručíci na palube lode do Fínska, stupidní tretotriedni herci a lesbické paničky z Kodane. Ani raz niekto, pred kým by som mohol mať rešpekt.

SIRI (*nažlostene*): Rada by som čo najdôraznejšie poukázala na fakt, že medzi mnou a pánom Schiwem nikdy k ničomu nedošlo.

STRINDBERG (*zamyslene*): Zavše si myslím, že si sa ma... vedome... pokúšala raniť... ponížiť... tým, že si si nikdy nezačala s niekým, pred kým by som mohol mať rešpekt. Nikdy.

SIRI: Panebože! To som sa podľa teba prespala s celým zverincom, však? To je...

SCHIWE (*medzitým sa stihol poriadne nafúknuť, vychrľí zo seba*): Požadujem ospravedlnenie. Zašlo to príďaleko. Požadujem ospravedlnenie a zadostučinenie! Pán Strindberg ma nazval „žabiakom“.

STRINDBERG (*prekvapene*):

Ale no toto? Vari som nepovedal „vrúeny žabiak“?

SCHIWE (*zmätene*): To ste povedali?

STRINDBERG: Áno, pamätám si to úplne jasne. Môžete sa spýtať dám, ak chcete.

SIRI: Áno, tak to povedal.

STRINDBERG: No tak vidíte.

SCHIWE: Áno? Aha. (*Intenzívne premýšľa.*) Tak či tak... požadujem ospravedlnenie!

STRINDBERG: Ale pochopiteľne. (*priateľsky a milo*) Prosím o prepáčenie, pán Schiwe. Bolo to odo mňa hlúpe. (*Priateľsky mu položí ruku na plece a prechádza sa s ním po javisku.*) Pán Schiwe, ste môj priateľ. Musíme držať spolu. Kdeko by vás kritizoval... nazval vás hlupákom... alebo naivkou... neveriteľné!... ale ja niečo také určite netvrdím. Ja vravím: Napriek všetkému ste muž! Máme spoločné záujmy. Stojíme v podstate na tej istej strane... v boji. Musíme sa zjednotiť v boji proti ženám.

DAVIDOVÁ: Rada by som sa spýtala, čo budeme vlastne robiť. Bojovať proti ženám, alebo skúšať. Budeme dnes večer skúšať, alebo čo?

SCHIWE: Máte pravdu, musíme...

SIRI: Preboha! Strana jedna, celkom od začiatku, sadnite si a prestaňte sa správať ako...

STRINDBERG: ... ako ženské...

SIRI: Strana jedna, celkom od začiatku.

STRINDBERG: Táto úplne nová jednoaktovka (*čoraz energickejšie a vzrušenejšie*), ktorá bude mať na týchto doskách premiéru... svetovú premiéru... je zdrvivújúcim opisom stretu dvoch ženských, ich vzájomného úctovania. Milujú toho istého muža. Zápasia oňho. Muža na scéne nevidia, ale dominuje jej. Čo sa deje v živote veľmi často. Jedna zo žien nakoniec zvíťazí a vráti sa k mužovi. Scéna je veľmi jednoduchá. Kút v dámskej kaviarni. Dva kovové stolíky, červená plyšová pohovka a niekoľko stolíčiek. Siri vojde dnu... pardon, chcel som povedať, pani X vojde dnu! Má na sebe zimné oblečenie... klobúk, kabát a cez ruku krásny japonský košík. Pri jednom zo stolíkov sedí... nuž, hovorme jej slečna Y. V mojej hre (*prechádza sa šťastne sem-tam po javisku*) je to dosť odporná žena, ryšavá, pri tele, s krivým no-

som... (Uhne pred Siriným varujúcim pohľadom.) Tak či onak: Sedí si tam pred poloprázdnu fľašou piva a číta si obrázkový dámsky časopis. Skrátka: jej dve najobľúbenejšie činnosti. Neuveriteľne výstižné. Najmä tá fľaša piva nám veľa hovorí... (zamyslene) ... tá nepochopiteľne vysoká spotreba piva... až dvadsať fliaš denne... občas aj viac, ak ma pamäť neklame, a tá ma veru neklame...

SIRI: August!

STRINDBERG (veselo): Veru, veru. Tak teda slečna Davidová si tu sedí nemá pri stolíku, pije pivo a číta si obrázkový časopis, ktorý neskôr vymení za iný... za iné... ilustrované časopisy!

SCHIWE (číti sa trochu dotknutý, že sa ocitol mimo centra pozornosti): Možno by sa zišlo pár režíjnych poznámok... vrúcny monológ... obdarený silným vnútorným sústredením... prostý a milý... s teplom, ktoré...

STRINDBERG: Tak už začnite!

SCHIWE: V prípade slečny Davidovej by bola celkom na začiatku zrejme na mieste pokojná vrúcna mimika...

STRINDBERG: Božemôj, to je rečí, to je rečí! Začnite, už začnite!

SIRI (začne hrať): „Dobrý deň, moja drahá Amálie! Sedíš si tu na Štedrý deň sama ako dajaký úbohý starý mládenec.“

„(Davidová pomaly dvihne zrak od časopisu, prikývne a číta ďalej.)“

SIRI: „Vieš, naozaj je mi ľúto, keď ťa vidím samu-samučku v kaviarni a navyše na Štedrý deň. Rovnako mi bolo ľúto, keď som raz v Paríži videla v reštaurácii novomanželov, nevesta čítala akýsi humoristický časopis a ženích hral so svedkami biliard. Ojojój, pomyslela som si, keď sa to takto začína, ako to bude pokračovať a ako sa to skončí? On si v svadobný večer hrá biliard! A ona si číta humoristický časopis! No toto! Hoci to vlastne vôbec nie je to isté.“

STRINDBERG (chechce sa): Vôbec nie to isté. Dočerta, je to oveľa horšie. Teraz by mala vojsť servírka a priniesť tej dáme, čo sa nenadája pivom, šálku čokolády. Pán Schiwe, hrali ste v „Slečne Júlii“ Jeana, a teda takpovediac ovládáte, čo je to servilnosť. Budete dnes robiť komparz, dobre? Iba naznačte, že ste jej doniesli šálku. (blahosloune) Silno sa vnútorne sústreďte, pán Schiwe, mimika nech je pokojná a vrúcna, dojemná a výrazná.

SCHIWE (chápano): To by sa dalo chápať aj ako jemná narážka!

STRINDBERG Kdeže jemná - hrubá, hrubá, pán Schiwe. (Prechádza do radostnej ofenzívy.) Slečna Davidová, rád by som vás varoval a priateľsky vám pripomenul, že na premiére nebude servírku hrať muž. Príde pôvabná mladá dievčina. A vy by ste mali držať svoje vášne pekne-krásne na uzde. Neobchytkávať to dievčatko. Nehladkať ju. Nesiahat' jej na prsia. Žiadne

maznanie. A žiadne žiadostivé pohľady, dobre? To by totiž zničilo samu logiku hry.

DAVIDOVÁ (potichu, zatrpknuto): Sú isté hranice aj pre vaše svinstvá, pán Strindberg, nezabudnite na to. Bolo to podlé a zbabelé a hnusné. To si veru len tak nenechám.

STRINDBERG (šťostne): Takže sa cítite dotknutá?! Poriadne ste sa naštváli a teraz odídete? Aby ste sa už nikdy nevrátili? Naozaj je to tak?

SIRI (beznadejne pustí brožúrku s textom na dlážku):

Vyklúlo sa šidlo z vreca. Čakala som, že s tým pride. Je to preňho typické. A práve teraz, keď po dlhých rokoch mám znova príležitosť vrátiť sa na scénu, a on to všetko rozbije na márne kúsky. Pokojne, akoby o nič nešlo.

STRINDBERG: Čo? Čože? Čo som to mal urobiť?

DAVIDOVÁ: Siri, to ťa predsa nemohlo prekvapiť.

SIRI: Ani neprekvapilo. Ale zakaždým som z toho rovnako smutná.

STRINDBERG (trocha znepokojený, akoby ho trápili počty viny, obchádza okolo Schiweho): So ženskými je ťažká robota. Nevedia sa držať vecí. U ned' začnú byť osobné, stačí najdrobnejšia zámienka. Nevedia sa na veci pozerat' principiálne. Vy ste muž. Vy určite chápete, čo chcem povedať. (Zreve.) Vy určite chápete, čo chcem povedať.

SCHIWE (vydesený): Aaaaáno, chápem čo... (Chytá sa stebľa.) Práve tu by sa hodil vrúcnejší slovný prejav... a o čosi dojemnejšia gestikulácia...

SIRI: Marie. Moja drahá Marie.

STRINDBERG: Strana dva, v strede. Servírka vyjde von a už sa nevráti. Vivisekcia pokračuje, slovo má pani X. Siri, nech sa páči.

SIRI: Rada by som hrala túto rolu. Rada by som využila túto možnosť a vrátila sa na javisko. Strašne rada by som sa do toho pustila.

STRINDBERG (takmer sa ospravedlňuje): Strana dva, v strede...

(Davidová prejde mlčky k stoličke, pozrie dlhým pohľadom na Strindberga a sodne si.)

STRINDBERG (smerom k Schiwemu): Vidíte? Úplne zbytočné prerušenie. Šťastie, že som zachoval pokoj.

SIRI: „Vieš čo, Amálie? Teraz si už naozaj myslím, že by si bola spravila lepšie, keby si si bola svojho snúbenca udržala. Iba máš sa predsa, že som ti ako prvá povedala: Odpusť mu! Pamätáš sa na to? - Mohla si byť teraz už vydatá, mať rodinu... Pamätáš sa na vlaňajšie Vianoce, ako si sa cítila šťastná, keď si navštívila rodičov tvojho snúbenca na vidieku...“

SCHIWE: Tu by sa zrejme hodilo, keby slečna Davidová nasadila zamrútený výraz tváre...

STRINDBERG: Naozaj si môžeme len tak požičovať pivo z tých debníciek? Nebude sa to pokladať za krádež? Mimochodom, hodla by teraz čierna káva.

Ozajstná káva, nie taká, čo varili tie prekliate slúžky v Grezi... (otečovsky) A vy, pán Schiwe, by ste nám nemali hovoriť furt a samé somariny. Zarmútený výraz tváre? Prečo? Absolútne absurdné a chybné. Slečna... slečna Y mala kedysi snúbenca, to už vieme, však? Chudáčik. Veľa si toho zrejme neužil. Ale odkedy sa mu podarilo vyslobodiť z tej pasce, sú ohľadujúca voľní. A ona veru nesmúti. Teší sa tomu! Má totiž takú povahu.

SCHIWE (úplne zmätený): Ale podľa textu musí slečne Y predsa...

SIRI: To nemá chybu.

STRINDBERG: Neprítomný muž - najradšej mŕtvy muž - to je pre tú slečnu hotové šťastie. (tajuplne smerom k Schiwemu) Občas, keď trpí depresiami, zájde si na cintorín, díva sa na náhrobné kamene a číta mená mŕtvych mužov, aby sa trocha rozveselila. Mená. Mená... mŕtvych nepriateľov... Treba sa pozrieť skutočnosti do očí, pán Schiwe. Takýto je náš protivník!

SCHIEWE: Ale... tá hra... vás sa dá tak ťažko... (nepokojne) vy žartujete, pán Strindberg?

DAVIDOVÁ: Čo tu teda vlastne robíme? Bude sa diskutovať o mojom živote? Alebo o tejto hre a tejto ženskej, ktorá aspoň podľa textu nie je totožná so mnou?

STRINDBERG (s nádejou): Čierna káva by teraz úžasne hodla. Keby... keby ste tak napríklad vy, pán Schiwe... ktorý ste predsa kedysi hrali Jeana... v „Slečne Júlii“... a...

SCHIWE (vyčerpaný a nahnevaný): ... a ktorý ovládate, čo je servilnosť, viem, viem, pokúsím sa o to. Božemôj, už sme tu takmer hodinu, a ak budeme takto pokračovať, nebudeme hotoví možno ani zajtra ráno.

SIRI: Ešte skôr, než sa zosypem, chcela by som mať jasno v jednej veci. Ja som si ten text prečítala asi takto: Stretnú sa dve ženy, ktoré sa dlho nevideli. Obidve boli zaľúbené do toho istého muža. Dôjde medzi nimi k čomusi ako meranie síl. Silnejšia zvíťazí. A vzápätí sa vráti k svojmu manželovi. Je to tak?

STRINDBERG: Úplne správne! Neprítomný muž je hlavnou postavou hry. Obe ho milujú a bojujú oňho. (ľalickým tónom) Ako to vedia iba ženy.

SIRI: Správne, drahý. Tak je to v texte. Takže sa, doriti, držme už raz iba textu a nemiešajme do toho ešte Mariinho bývalého snúbenca.

STRINDBERG: A kto to robí?

SIRI: Ty!

STRINDBERG: Ja???

DAVIDOVÁ: Je to veru zvláštna hra. Ako čítať niečo, čo... sa stále pretvaruje. Stále preoblieka. To najdôležitejšie sa dá nájsť iba mimo textu. Kedy ste to napísali?

STRINDBERG: Krátko po tom, čo ste... čo ste odcestovali z Grezu.

DAVIDOVÁ: Aha, vtedy.

STRINDBERG: Hej, práve vtedy.

SCHIWE (mieša si kávu, zvedavo): Kedy ste to teda napísali?

STRINDBERG (zamyslene si ho prezrád): Pozrime sa, pán Schiwe. Schiwe. Určite máte aj prvé meno, však?

SCHIWE: Viggo.

STRINDBERG: Ach tak. Viggo. (pochmúrne) Viggo Schiwe. Nijak obzvlášť krásne. (Spamätá sa.) Ale aj tak ste muž. S vami sa dá hovoriť. Zločinci, opice a ženy, to všetko sú impulzívne bytosti. Zato s mužom sa dá viesť rozhovor. Chápete, čo chcem povedať?

SIRI: Prikývnite mu, nech má chlapček Strindberg radosť. Nám to neprekáža. (Schiwe sa cíti vyslovene zle, snaží sa usmiať, nerozhodne pokyvkáva hlavou a túžobne sa díva smerom k dverám.)

STRINDBERG (veľmi vecne): Napísal som hru hneď po tom, čo som slečnu Davidovú a jej rovnako lesbicky orientovanú priateľku Sofiu vyhodil z nášho slušného domu v Grezi. (Odrazu radostne skríkne rovno pred seba.) Vigginkova rozprávočka na Štedrý deň! A bolo po vtákoch! (úplne pokojne) A vzápätí som napísal tú hru. Jednoduché ako facka.

SCHIWE (očividne nič nechápe): Vyhodili? Prečo?

SIRI (úplne rezignovane): Preboha, neondi sa! Povedz to naplno. Zakaždým, keď si to vypočujem, je to pre mňa omračujúci zážitok. Za hrst faktov a mračno lží.

SCHIWE: Ale... vari ste nepoužili násilie... to by veru nebolo, pán Strindberg, od vás rytierske...

STRINDBERG: Snažte sa ma pochopiť. (Obracia sa čoraz väčšmi na Schiweho, apeluje naňho, intenzívne priviera oči.) Pán Schiwe, snažte sa pochopiť moju situáciu... v tom čase. Žiť v ústraní, izolovaný od všetkých, v cudzine, žiť ako v tme... obklopený nebezpečnými poletujúcimi netopiermi. čiže ženskými... (prosebhne) Viggo, veď vy mi rozumiete, keď vravím, že to pociťujem... bríf... ako čosi nebezpečné... vari sa aj vy nebojíte (zreve)... ja dobre viem, že sa bojíte, strašne sa bojíte, keď okolo seba ako dajaký hnoj rozhadzujete kultivované radikálne komplimenty... (potehu) netopiere v tme, presne tak. (Vzchopí sa, veľmi vecne.) No dobre. Pricestovali k nám dve priateľky z Kodane a ubytovali sa u nás v Grezi. Marie a Sofie Moltenová. (pohrdlivo) Tej druhej sme hovorili Ole! Ole! Mužov nenávidia, a predsa sa vždy ozdobujú mužskými prezývkami. Obe sú to triádky. Tá prvá má vraj literárne nadanie. Tá druhá fušuje do maľovania. A potom, Viggo môj... Potom sa to stane. Ukradni mi manželku.